

Ebeveyn Medeni Durumunun Çocukların Ruh Sağlığına Etkisi The Effects Of Parents' Marital Status On The Children's Mental Health

Mirey Kasuto^{ORCID}, Zekeriya Deniz Aktan^{ORCID}, Eda Yardımcı^{ORCID}

Öz. Bu çalışmanın amacı boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre öz saygı, anksiyete/depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları, sosyal etkinlik, sosyal işlevsellik ve okul işlevselliği gibi çeşitli açılardan farklılaşma düzeyini incelemektedir. Toplamda 134 katılımcının bulunduğu bu çalışmanın örneklemini 11-16 yaş arası ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış çocuklar oluşturmaktadır. Katılımcıların ruh sağlığı değişkenlerini değerlendirmek adına 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR) ve Coopersmith Özsaygı Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; boşanmış ve boşanmamış ebeveynlere sahip bireylerin Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçe Dönüklük, Somatik Yakınmalar, Saldırgan Davranışlar, Sosyal Sorunlar ve Dikkat Sorunlarına dair elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuş, boşanmış ebeveynlere sahip olan çocukların boşanmamış ebeveynlere sahip çocuklara göre daha fazla Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçe Dönüklük, Somatik Yakınmalar, Saldırgan Davranışlar, Sosyal Sorunlar ve Dikkat Sorunları gösterdiği saptanmıştır. Diğer yandan Sosyal Etkinlik, Sosyal İşlevsellik ve Okul İşlevselliği puanları ile Öz Saygı Envanterinden elde edilen puanlar arasında da anlamlı farklılıklar bulunmuş, boşanmış ebeveynleri olan çocukların boşanmamış ebeveynlere sahip olanlara göre daha düşük düzeyde Sosyal Etkinlik, Sosyal İşlevsellik ve Okul İşlevselliği gösterdiği saptanmıştır. Söz konusu sonuçlar değerlendirildiğinde boşanmış ebeveynlere sahip çocukların ruh sağlığının, ebeveynlerinin boşanma durumundan olumsuz etkilendiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler. Boşanma, öz saygı, anksiyete, çocuk ruh sağlığı, ebeveyn medeni durumu

Abstract. This study aims to analyze the possible effects of parents' marital status (married and divorced families) on children and how these possible effects differs between non-divorced and divorced families by focusing on the relationships between various mental health variables such as self-esteem and anxiety/depression, social introversion, somatic complaints, aggressive behavior against rules, social problems, thought problems and attention problems, social activity, social functioning and school functioning. The study sample is composed of children aged between 11-16 years old. In order to assess participants' mental health conditions, The Self-Assessment Questionnaire "Youth Self-Report" (YSR) for ages 11-18 and The Coopersmith Self-Esteem Inventory were used. According to the results of the research; Anxiety / Depression, Social Introversion, Somatic Complaints, Aggressive Behaviors, Social Problems and Attention Problems were found to be significantly different between the scores of the divorced and non-divorced parents; moreover, children with divorced parents present higher levels of Social Introversion, Somatic Complaints, Aggressive Behaviors, Social Problems and Attention Problems. On the other hand, children with divorced parents present significantly lower levels of Social Activity, Social Functionality, School Functioning and self-esteem scores. When taking these into account, it's clear that the mental health status of children with divorced parents is negatively affected by their parents' divorce status.

Keywords. Divorce, self-esteem, anxiety, child mental health, parental marital status

Mirey Kasuto

Ekipnormarazon Çocuk Genç ve Aile Danışmanlık Merkezi,
İstanbul, Türkiye
e-mail: mireykasuto@hotmail.com

Z. Deniz Aktan

Işık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
e-mail: deniz.aktan@isikun.edu.tr

Eda Yardımcı

Işık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
e-mail: edayardimci@gmail.com

Geliş/Received: 26.09.2020/September,26,2020

Düzeltilme/Revision: 25.11.2020/November,25,2020

Kabul/Accepted: 23.12.2020/December,23,2020

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Literatür verileri incelendiğinde, geçmişte aile kavramını geniş ve ataerkil yapıların oluşturduğu görülürken günümüzde aile kavramının yapısının değişime uğradığı raporlanmaktadır (Greenwood, Guner, Kocharkov ve Santos, 2016; Powell, Hamilton, Manago ve Cheng, 2016). Bu değişimle birlikte ise boşanmış ailelerin sayısının hızla arttığı bilinmektedir (Eurostat, 2016; OECD, 2016). Çocuk belli bir aile yapısı içerisine doğar ve bu yapıya adapte olur. Aile bireylerinin birbirleriyle olan etkileşimleri ve davranışları çocuğu doğrudan etkiler (Öngider, 2013). Çocuk alışageldiği aile olgusunun zarar görmesi ve parçalanması sonucunda davranışsal ve duygusal olarak bir takım değişiklikler yaşayabilmektedir (Janning, Laney ve Collins, 2010).

Ebeveynlerin birbirleri ile olan etkileşimleri çocuğun gelişimini doğrudan etkilemektedir (Erdim ve Ergün, 2016). Bu nedenle anne-babaların karı-koca ilişkileri bitmiş olsa bile kendilerinin birer ebeveyn olduklarını unutmamaları ve annelik-babalık görevlerini sürdürmeleri gerekmektedir (Kahraman, 2016). Zaten alışık olduğu düzenin dışında bir durumla karşı karşıya kalan çocuk bir de evden bir ebeveyninin ayrılması ile hayal kırıklığı, güvensizlik, şaşkınlık, öfke, terk edilmişlik duygusu gibi birçok duyguyu bir arada yaşayabilmektedir (Çetin, Pehlivan Türk, Ünal, Uslu, İşeri ve Türkbay, 2008; Kelly, 2000; Öngider, 2013). Anne-babaların birbirlerini sevmeyi bırakması çocuklarda, bir gün kendilerinin de sevimyebileceğine dair düşüncelerin oluşmasına neden olur (Aydın, 2013; Lewis, 2002; Yavuzer, 2013). Özellikle küçük yaşlarda ebeveynlerinin boşanma durumunu deneyimleyen çocuklar bunu sadece kendi başlarına gelen bir felaket olarak görebilecekleri için öz-saygılarının boşanma durumundan doğrudan etkilendiği düşünülmektedir (Amato, 1986; Huurre, Junkkari ve Aro, 2006). Ebeveynleri boşanan çocukların boşanma durumunu akranlarından saklamaya çalışarak alışık oldukları düzenin eskisi gibi devam ettiği izlenimini hem kendilerine hem de etrafındakilere yansıtma çabası, çocukların bu durumla başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir (Junkkari ve Aro, 2006; Thomas ve Woodside, 2011). Boşanma durumunu bir eksiklik olarak gören çocuğun öz saygısı bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir. Öztürk'ün 2006 yılında 9-13 yaşlarındaki 308 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmaya göre ebeveynleri boşanmış çocukların özsaygı ve kaygı düzeylerinin ebeveynleri boşanmamış çocuklara kıyasla daha düşük olduğu saptanmıştır. Çelikoğlu'nun 1997 yılında 12-16 yaş aralığındaki çocuklarla yürüttüğü bir başka araştırmaya göre ise boşanmanın çocukların benlik saygısı üzerinde olumsuz bir etkiye neden olduğu bulunmuştur. Auersperg, Vlasak, Ponocy ve Barth'ın 2019 yılında 54

araştırmayı kapsayacak şekilde yaptığı bir meta analizinde ebeveynleri boşanmış katılımcılar ruh sağlığı ruh sağlığı değişkenleri üzerinden değerlendirilmiştir. Meta-analiz sonuçlarına göre ebeveyn boşanması ile depresyon, anksiyete bozuklukları, intihar denemesi, intihar düşüncesi, stres, akol, uyuşturucu ve sigara kullanımı anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur.

Bazı araştırmalara (Hammond, 1979; Hess ve Camara, 1979) göre boşanma sonucunda çocukların öz saygıları etkilenebileceği gibi, Huurre ve arkadaşlarının 2006 yılında yaptığı araştırmaya göre boşanmayı kabullenemeyen çocuklarda davranış bozukluklarının yanı sıra depresyon ve kaygı bozuklukları gibi ruhsal problemler de görülebilmektedir. Kaygı seviyeleri artan çocuklar boşanma ile baş edemeyerek durumu içselleştirmeye ve bazen kendilerini suçlamaya başlayabilmektedir (Halpenny, Greene ve Hogan, 2008).

Kendisini çıkmazda hisseden çocuk zaten kendi içerisinde bir hesaplaşma yaşarken bir de ebeveynler yaşadıkları çatışmadan çocuğu sorumlu tuttuklarında, çocuk sahip olduğu suçluluk duygusuyla baş edemeyerek depresyona sürüklenebilir (Huurre, 2006). Ebeveynlerinin ayrılığı ile baş edemeyen çocuklarda saldırgan davranışlar, bağırma, vurma, zarar verme, kavgaya karışma gibi biriken öfkeyi dışa vurmaya amaçlayan davranışlar görülebilir (Öztürk, 2008).

Literatür verileri incelendiğinde, günümüzde boşanmış ailelerin çocuklarına ve boşanma sürecinin çocukların gelişimine olan etkilerine odaklanan pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalara göre çocukların, ebeveynlerinin boşanmasından sonraki süreçte akademik, psikolojik ve sosyal açıdan sorun yaşadıkları (Amato, 1993), kaygı (Öngider, 2006), suçluluk duygusu, korku, endişe, yalnızlık, reddedilme duygusu, uyku ve beslenme sorunlarının arttığı (Emery, 2013), ruhsal uyumsuzluk (öfke, depresyon, ruhsal çökkünlük, okul başarısızlığı, kızgınlık, korku, güvensizlik, saldırgan davranışlar sergileme, kurallara karşı gelme) seviyelerinin yüksek olduğu (Amato, 1993; Arifoğlu ve Öz, 2008; Jackson, 2000; Meriç, 2007; Uşaklı, 2013; Uzun, 2013; Walzack ve Burns, 2004) saptanmıştır. Bu çalışmalar çoğunlukla kaygı düzeyleri, depresyon seviyeleri, öz saygı düzeyleri, okul başarıları, saldırgan davranışlar gibi problemlere odaklanırken (Amato, 1993; Aydın 2013; Jackson, 2000; Meriç, 2007; Uşaklı, 2013; Uzun, 2013), söz konusu problemlerle ilişkili olduğu bilinen (Engin, 2015; Hoyt, 1990; Kerns, 2014; Parker ve Roy, 2001; Stuart, 1999; Teber, 2006) sosyal içe dönüklük, somatik yakınma, kurallara karşı gelme, düşünce ve dikkat sorunları gibi davranış paternlerine ve öfke, depresyon, ruhsal çökkünlük

koru ve güvensizlik gibi ruh sağlığı değişkenlerine odaklanmadıkları görülmüştür. Diğer yandan literatüre göre boşanan ve boşanmayan ailelere sahip çocukların söz konusu ruh sağlığı değişkenleri açısından karşılaştırıldıkları sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığı, var olan çalışmaların ise sadece boşanan ailelerin çocuklarına odaklanarak tek yönlü değerlendirme yaptıkları da saptanmıştır (Kaynar, 2016; Sancaklı, 2014; şen, 2013).

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde bu çalışmanın amacı, 11-16 yaş çocuklarının anksiyete, depresyon, sosyal ie dönüklük, somatik şikayetler, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar gibi ruh sağlığı değişkenleri açısından incelenerek, boşanma sürecinde çocukların maruz kaldığı ruhsal problemlere dair var olan literatür verilerinin geliştirilmesine güncellenmesine katkı sağlamaktır. Diğer yandan boşanma sürecinde çocukların sadece ruh sağlığı problemleri göstermediği, çocuğun bu evrede farklı davranış modellerini de sergileyebileceğini anlatan ve ebeveynlere yol gösteren bir kılavuz hazırlamak da araştırmanın bir diğer hedefi olarak belirlenmiştir. Böylelikle, iyi bir gözlem ile çocuğun bu zor süreci en küçük hasarla atlatmasına destek olmanın da kolaylaşacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın hipotezleri řu Őekildedir; ebeveynleri boşanmış çocuklar ebeveynleri boşanmamış çocuklara göre daha yüksek düzeyde depresyon/anksiyete seviyesi, sosyal ie dönüklük, somatik yakınmalar, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunlarına sahiptir; ebeveynleri boşanmış çocuklar ebeveynleri boşanmamış çocuklara göre daha düşük düzeyde öz saygı, etkinliklere katılım, sosyal işlevsellik ve okul işlevselliğine sahiptir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Katılımcılar 11-16 yaş aralığındaki aileleri boşanmış veya boşanmamış çocuklardan oluşmaktadır. Katılımcılar kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilmiştir. Formlar zel bir danışmanlık merkezinin izni altında psikolojik destek almak için başvuruda bulunan ailelerin çocuklarına ve araştırmacının yakın çevresinden ulaşılabilir olan çocuklara uygulanmıştır. Araştırmaya anne-babası boşanmış 66 ocuk ve anne-babası boşanmamış 68 ocuk olmak üzere, toplam 134 ocuk katılmıştır. Araştırmanın dışlama kriteri çocukların 11 yaşından küçük ve 16 yaşından büyük olması olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgiler veri formu. Bu form katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve aileleri ile ilgili bilgilerin alınabilmesi için araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Cinsiyet, doğum tarihi, kardeş sayısı ve sırası, anne-baba evlilik durumu, ailenin ekonomik statüsü, çocuğun okul başarısı, kronik rahatsızlık olup olmadığı, daha önce psikolojik tedavi görülüp görülmediği, tedavi süresi ve anne-babası boşanmış katılımcıların boşanma durumu ile ilgili bilgileri sorgulanmaktadır. Boşanmamış ailelerin çocukları formdaki ilk 20 soruyu, boşanmış ailelerin çocukları ise formda bulunan tüm soruları cevaplamıştır.

Coopersmith Özsaygı Envanteri. Araştırmada çocukların özsaygı düzeylerini ölçmek amacıyla Coopersmith (1991) tarafından geliştirilen Coopersmith Özsaygı Envanteri kullanılmıştır. Coopersmith Self Esteem Inventory (CSEI) Okul Formu, Okul Kısa Formu ve Yetişkin Formu olmak üzere 3 şekilde revize edilmiştir. Envanterin geçerlik güvenirlik çalışmaları önce Güçray (1989) sonrasında Pişkin (1997) tarafından yapılmış, güvenirlik katsayısı ise sırasıyla 0,83 ve 0,76 olarak bulunmuştur. Çalışmada testin Okul Kısa Formu kullanılmış, katılımcıların okul işlevselliğinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Okul Kısa Formu 25 sorudan oluşmakta, alt boyutu bulunmamakta ve ilkökul çağı çocuklarına uygulanmaktadır. Kısa formda ölçeğin sosyal açıdan istendik cevaplar ile yanıtlanıp yanıtlanmadığını denetleyen yalan skalası alt testi bulunmamaktadır ve alt skala puanları da ayrıştırılmamıştır. Dolayısıyla alt ölçekler mevcut değildir, tek puan alınmaktadır. Bu çalışmada Okul Kısa Formu kullanılmış ve yapılan güvenirlik analizi sonucu elde edilen Cronbach alpha değeri ise .89 olarak bulunmuştur. Coopersmith Özsaygı Envanteri için alınan puan arttıkça özsaygı düzeyi artar, envanterden alınabilecek en yüksek puan 57'dir.

11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR). Ölçek Achenbach ve Edelbrock tarafından 1987 yılında geliştirilmiştir. Ölçek 11-18 yaş aralığındaki katılımcıların kendileri tarafından doldurulmakta, 20 yeterlilik 120 problem maddesinden oluşmaktadır. Ölçeğin ilk kısmı bazı açık uçlu sorular ve ifadelerden oluşmuştur. Yeterlilik kısmı etkinlik, sosyallik ve okul alt ölçeklerinden, problem kısmı ise İçe Yönelim ve Dışa Yönelim alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ölçekten “İçe Yönelim”, “Dışa Yönelim” ve “Toplam Puan” elde edilmektedir. İçe Yönelim; Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçe Dönüklük/

Depresyon, Somatik Yakınmalar alt gruplarını içerirken; Dışa Yönelim; Kurallara Karşı Gelme ve Saldırgan Davranışlar alt gruplarını içermektedir. Toplam Puan ise Sosyal Sorunlar, Düşünce Sorunları ve Dikkat Sorunları alt gruplarını içermektedir. Yeterli Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Neşe Erol ve Zeynep Şimşek tarafından yapılmıştır. YSR'nin test-tekrar test güvenilirliği 0.82 ve iç tutarlılığı ise 0.84 olarak bulunmuştur. (Erol ve Şimşek 2010). Bu çalışma örneklemeyle yapılan güvenilirlik analizi sonucu elde edilen toplam puan Cronbach alpha değeri .97, İç Yönelim alt kümesi Cronbach Alfa değeri .88 ve Dışa Yönelim alt kümesi Cronbach Alfa değeri .87 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmanın kurgulanmasının ardından ilk adım olarak örneklem oluşturma sürecinde özel bir danışmanlık merkezinden izin alınmıştır. Gerekli izin alındıktan sonra 11-16 yaş aralığındaki çocuk katılımcılar ile yapılacak olan çalışma, etik kurul tarafından değerlendirilmiş, 20.12.2016 tarihli etik onay raporu hazırlanmış ve çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için etik onay verilmiştir. Alınan etik onayın ardından özel bir danışmanlık merkezinden ve yakın çevreden ulaşılabilirliği yüksek olan çocuklar ile veri toplama süreci başlamıştır.

Veri toplama sürecinde katılımcıların araştırma örnekleme dâhil edilebilmeleri için 11-16 yaş aralığında bulunmaları esas alınmıştır. Araştırma 11-16 yaş aralığında bulunan katılımcılardan oluşacağı için ilk olarak katılımcıların velilerinden “Veli Bilgilendirme ve Onam Formu” ile araştırmaya katılmalarına onay verildiğine dair izin alınmıştır. İstedikleri zaman araştırmadan çekilme hakkına sahip olduklarını bilen katılımcılara dolduracakları formlar teker teker verilmiştir. Çocukların doldurmaları beklenen formlar danışman/araştırmacı denetiminde doldurulmuştur. 11-16 yaş aralığındaki çocukların sırasıyla Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu, Coopersmith Özsaygı Envanteri (CSEI) ve 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeğini doldurmaları istenmiştir.

Her formun başına numara bölümü koyulmuş, katılımcı tarafından doldurulacak formlara aynı numara koyularak katılımcı bilgilerinin gizli tutulması hedeflenmiştir. Ölçme araçlarının yanıtlanması 15-25 dakika arasında sürmüştür. Üç ay süren veri toplama sürecinin ardından toplam 134 katılımcıya ulaşılmış ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla istatistiksel analiz sürecine başlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplam 134 kişiye ulaşılmış ve katılımcılardan elde edilen veriler “SPSS 22.0 İstatistiksel Veri Analiz Programı” kullanılarak değerlendirilmiştir. Analizlere başlamadan önce verilerin normal dağılım açısından incelenmesi adına ölçeklerin bu örneklemdaki Basıklık-Çarpıklık değerlerine bakılmış, değerlerin -3, +3 aralığında olması nedeniyle örneklemin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (George & Mallery, 2010). İlk adımda katılımcıların Kendini Değerlendirme Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri’nden aldıkları puanlara ilişkin tanımlayıcı istatistiksel sonuçların tablosu oluşturulmuştur.. Sonrasında ruh sağlığı değişkenleri ile boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocukları arasında t-test analizi uygulanmıştır. Ruh sağlığı değişkenlerinin kendi aralarındaki korelasyonlarına bakılmış, ardından her bir sosyodemografik değişkene göre boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarının aralarındaki ilişkiyi saptamak adına Tek Yönlü Varyans Analizi ve t-testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmanın temel amacı boşanan aileler ile boşanmayan ailelerin çocuklarının ruh sağlığı değişkenleri açısından karşılaştırılarak söz konusu gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesidir. Katılımcıların Kendini Değerlendirme Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri’nden aldıkları puanlara ilişkin tanımlayıcı istatistiksel sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir. Araştırmanın temel hipotezlerinin sınanması aşamasında bağımsız örneklem için Bağımsız Örneklem t-testi yürütülmüştür, söz konusu analizden elde edilen sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1 Boşanmış Ailelerin Çocukları İle Boşanmamış Ailelerin Çocuklarının Kendini Değerlendirme Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri'nden aldıkları puanlara ilişkin sonuçlar

		n	Ort.	S.S.	t	df	p
11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR)							
Anksiyete/ Depresyon	Boşanmamış	68	5.0000	4.22544	-	132	0.001
	Boşanmış	66	7.6667	4.91883	3.278		
Sosyal İçerik Dönüklük	Boşanmamış	68	3.0735	2.99909	-	132	0.003
	Boşanmış	66	4.3664	2.96978	3.030		
Somatik Yakınma	Boşanmamış	68	3.9559	3.75533	-	132	0.047
	Boşanmış	66	5.4848	4.99305	2.007		
Kurallara Karşı Gelme	Boşanmamış	68	4.2500	4.91533	-	132	0.138
	Boşanmış	66	5.4242	4.15863	1.491		
Saldırgan Davranışlar	Boşanmamış	68	6.9265	7.15983	-	132	0.001
	Boşanmış	66	10.7273	6.20309	3.280		
Sosyal Sorunlar	Boşanmamış	68	3.1912	3.25190	-	132	0.000
	Boşanmış	66	5.5606	3.64641	3.973		
Düşünce Sorunları	Boşanmamış	68	6.1029	6.14049	-	132	0.150
	Boşanmış	66	7.6061	5.86483	1.448		
Dikkat Sorunları	Boşanmamış	68	5.6176	3.84020	-	132	0.004
	Boşanmış	66	7.5303	3.72195	2.926		
Etkinlik Alt Puanı	Boşanmamış	68	8.4469	2.81758	-	132	0.038
	Boşanmış	66	7.2858	3.54874	2.101		

Sosyallik	Boşanmamış	68	8.0346	2.48143			
Alt Puanı	Boşanmış	66	6.5179	2.26292	3.694	132	0.000
Okul Alt	Boşanmamış	68	2.0563	0.65543			
Puanı	Boşanmış	66	1.6933	0.71073	3.075	132	0.003
Coopersmith Özsaygı							
Envanteri							
Özsaygı	Boşanmamış	68	72.7059	16.52773			
Envanteri	Boşanmış	66	55.8182	27.77875	4.22	132	0.000

Tablo 2 Boşanmış Ailelerin Çocukları İle Boşanmamış Ailelerin Çocuklarının Kendini Değerlendirme Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri'nden aldıkları puanlara ilişkin t-testi sonuçları

		n	Ort.	S.S.	t	df	p
11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR)							
Anksiyete/ Depresyon	Boşanmamış	68	5.00	4.49			
	Boşanmış	66	7.66	4.91	-3.27*	132	0.001
Sosyal İçerik Dönüklük	Boşanmamış	68	3.07	2.99			
	Boşanmış	66	4.63	2.96	-3.03*	132	0.003
Somatik Yakınma	Boşanmamış	68	3.95	3.75			
	Boşanmış	66	5.48	4.99	-2.00*	132	0.047
Kurallara Karşı Gelme	Boşanmamış	68	4.25	4.91			
	Boşanmış	66	5.42	4.15	-1.49	132	0.138
Saldırgan Davranışlar	Boşanmamış	68	6.92	7.15			
	Boşanmış	66	10.72	6.20	-3.28*	132	0.001
Sosyal Sorunlar	Boşanmamış	68	3.19	3.25			
	Boşanmış	66	5.56	3.64	3.97**	132	0.000
Düşünce Sorunları	Boşanmamış	68	6.10	6.14			
	Boşanmış	66	7.60	5.86	-1.44	132	0.150
Dikkat Sorunları	Boşanmamış	68	5.61	3.84			
	Boşanmış	66	7.53	3.72	-2.92*	132	0.004
Etkinlik Alt Puanı	Boşanmamış	68	8.44	2.81			
	Boşanmış	66	7.28	3.54	2.10*	132	0.038
Sosyallik Alt Puanı	Boşanmamış	68	8.03	2.48			
	Boşanmış	66	6.51	2.26	3.69**	132	0.000
	Boşanmamış	68	2.05	0.65	3.07	132	0.003

		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Okul Alt Puanı	Boşanmış	66	1.69	0.71			
Coopersmith Özsaygı Envanteri							
Özsaygı	Boşanmamış	68	72.70	16.52			
Envanteri	Boşanmış	66	55.81	27.77	4.29**	132	0.000

** $p \leq 0.001$, * $p \leq 0.05$

Araştırmanın temel hipotezleri olan; ebeveynleri boşanmış çocuklar ebeveynleri boşanmamış çocuklara göre daha yüksek düzeyde depresyon/anksiyete seviyesi, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunlarına sahip olması ve ebeveynleri boşanmış çocuklar ebeveynleri boşanmamış çocuklara göre daha düşük düzeyde öz saygı, etkinliklere katılım, sosyal işlevsellik ve okul işlevselliğine sahip olması adımlarının sınanabilmesi için bağımsız örneklem için t-testi analizi yürütülmüştür.

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin anksiyete/depresyon alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($t(132)=3.28$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=7.67$, $SD=4.92$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=5.00$, $SD=4.50$) daha yüksek anksiyete/ depresyon puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1'e göre boşanmış aileler ile boşanmamış ailelerin çocuklarının Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeğinin sosyal içe dönüklük alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=3.03$, $p<.01$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=4.64$, $SD=2.97$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=3.07$, $SD=3.00$) daha yüksek sosyal içe dönüklük puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeğinin somatik yakınma alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=2.00$, $p<.05$). Oluşan farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=5.48$, $SD=4.99$) boşanmamış

ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=3.96$, $SD=3.76$) daha yüksek somatik yakınma puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarına göre saldırgan davranışlar açısından anlamlı düzeyde farklılık görülmektedir ($t(132)=2.93$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=10.73$, $SD=6.20$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=6.93$, $SD=7.16$) daha yüksek saldırgan davranış puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeğinin sosyal sorunlar alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=3.97$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=5.56$, $SD=3.65$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına göre ($M=3.19$, $SD=3.25$) daha yüksek sosyal sorunlar alt puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeğinin dikkat sorunları alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=3.28$, $p<.01$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=7.53$, $SD=3.72$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=5.62$, $SD=3.84$) daha yüksek dikkat sorunları puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeğinin etkinlik alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=2.10$, $p<.05$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=7.29$, $SD=3.55$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=8.45$, $SD=2.82$) daha düşük etkinlik alt puanlarına (spor etkinlikleri, hobi, enstüruman çalma vb.) sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeğinin sosyallik alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=3.69$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış

ebeveynlerin çocuklarının (M=6.52, SD=2.26) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla (M=8.03, SD=2.48) daha düşük sosyallik alt puanlarına (üye olunan kulüp, kuruluşlar, arkadaş ve aile ilişkileri) sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin okul alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=3.08, p<.01$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının (M=1.69, SD=0.71) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla (M=2.06, SD=0.66) daha düşük okul alt puanlarına (okul başarısı, okul sorunu, okul etkinliklerine katılımı) sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendilerini değerlendirdikleri Coopersmith Özsaygı Envanterinden elde ettikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(132)=4.29, p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının (M=55.82, SD=27.78) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla (M=72.70, SD=16.53) daha düşük öz saygı puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı boşanmış aileler ile boşanmamış ailelerin çocuklarını karşılaştırarak boşanmanın çocuklar üzerinde öz saygı açısından olumsuz etkilerine bakmak ve çeşitli ruh sağlığı değişkenleri ile boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerini saptamaktır. Araştırmanın bu ilişkiye odaklanmasının sebebi ise literatürden elde edilen verilerin boşanma ile öz saygı arasındaki ilişkileri inceleyen (Kuyucu, 2007; Öztürk, 2006; Öztürk, 2008; Şentürk, 2006) boşanma ve depresyon, anksiyete, kaygı değişkenleri arasındaki ilişkileri inceleyen (Amato, 1993; Aydın 2013; Jackson, 2000; Meriç, 2007; Uşaklı, 2013; Uzun, 2013) boşanmış ve boşanmamış ebeveynlere sahip olan çocukların ruh sağlığı değişkenleri açısından nasıl farklılıklar gösterdiğine odaklanan (Engin, 2015; Hoyt, 1990; Kaynar, 2016; Kerns, 2014; Parker ve Roy, 2001; Sancaklı, 2014; Stuart, 1999; Şen, 2013; Teber, 2006) birçok çalışma olmasına rağmen, boşanma ve somatik şikâyetler, düşünce sorunları, dikkat sorunları, kurallara

karşı gelme, sosyal işlevsellik gibi olası diğer ruh sağlığı problemleri arasındaki ilişkiye odaklanan sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır.

Araştırmanın ilk analiz adımında ruh sağlığı değişkenleri olan anksiyete/depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları ile çocukların ebeveynlerinin boşanıp boşanmama durumları arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve t-testi yapılmıştır. Bulgular değerlendirildiğinde boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksek oranda anksiyete/depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, dikkat sorunları, etkinliklere katılım, sosyal işlevsellik, okul işlevselliği ve öz saygı problemleri ile karşı karşıya kaldıkları saptanmıştır. Literatür verileri incelendiğinde boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha fazla ruhsal problemlerle karşı karşıya kaldığı saptanmış olsa da sınırlı sayıda ruh sağlığı değişkenlerinin incelenmiş olması (depresyon, özsaygı) literatürü sınırlandırmaktadır (Hoyt, 1990; Kerns, 2014; Parker ve Roy, 2001; Teber, 2006). Buradan hareketle bu çalışma boşanmış ve boşanmamış ebeveyne sahip çocuklarda birçok ruh sağlığı değişkeninin karşılaştırılması açısından önemlidir.

Aral ve Sağlam'ın 2012 yılında 10-11 yaşlarındaki 80 çocukla yürüttüğü araştırmaya göre baba yoksunu çocukların anne-babaları ile yaşayan çocuklara oranla durumluk-sürekli Kaygı seviyelerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur (Aral ve Sağlam, 2012). Diğer yandan Öztürk'ün 2006 yılında 9-13 yaşlarındaki 308 öğrenci ile yürüttüğü araştırmaya göre ebeveynleri boşanmış çocukların ebeveynleri boşanmamış çocuklara göre özsaygı düzeylerinin düşük, kaygı düzeylerinin ise yüksek saptanmıştır. Karakuş'un 2003 yılında 9-13 yaşlarındaki 244 çocuk ile yaptığı araştırmaya göre ise anne-babası boşanmış çocukların anne babası boşanmamış çocuklara göre Depresyon düzeylerinin yüksek, okul başarılarının ise düşük olduğu bulunmuştur (Karakuş, 2003). Dolayısıyla araştırma sonuçlarının literatür verileriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Literatürün yanı sıra bu çalışma boşanmış ve boşanmamış ebeveyne sahip çocukların sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, dikkat sorunları, etkinliklere katılım, sosyal işlevsellik ve okul işlevselliği değişkenlerinin karşılaştırılması açısından önemlidir.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın literatürle uyumunun yanı sıra bazı kısıtlılıkları da vardır. Araştırma örneklemini özel bir danışmanlık merkezine psikolojik destek almak için başvuran ailelerin çocukları ile sınırlıdır. Dolayısıyla gelecekte yapılacak araştırmaların farklı örneklem grupları ile gerçekleştirilerek ebeveynleri boşanmış çocuklara daha fazla yardımcı olunacağı düşünülmektedir. Yapılacak araştırmalarda, ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan okul dönemi çocuklarının sosyal becerileri daha geniş bir örneklem grubuyla karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Boşanmış ve boşanmamış ebeveynlere sahip aileden gelen okul dönemi çocuklarının akran ilişkilerinin duygusal ve davranışsal boyutları daha geniş bir örneklem grubuyla incelenerek olası etkiler üzerinde durulabilir. Boşanmış ebeveynlere sahip çocukların anne veya baba ile yaşama durumuna göre ruh sağlığı değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediği incelenebilir. Aynı zamanda boşanmanın çocuklar üzerindeki uzun vadeli etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla boylamsal çalışmalar gerçekleştirilmesi de yararlı olacaktır. Elde edilen bulgulara dayanarak ailelere, psikolojik danışmanlara ve araştırmacılara yönelik çeşitli öneriler verilebilir. Örneğin boşanma gerçekleşmeden önce çocuğun duygusal bir çöküş yaşamaması ve çocuğu önceden hazırlamak adına çocuğa bilgilendirme yapılmalıdır. Boşanma haberi, çok fazla detaya girilmeden çocuğa anlayabileceği bir dille anlatılmalıdır. Boşanma durumu ile ilgili bilgi verilirken çocuğun kendisinin bir suçunun ve etkisinin olmadığı net bir dille anlatılmalıdır. Boşanma sonrasında çocuğu nelerin beklediğini açıklamak, çocuğun kafasındaki belirsizliklerin giderilmesine yardımcı olur. Çocuğu içinde bulunduğu belirsizlik ve kaygı durumundan kurtarmak adına gelecek planları yapılmalıdır. Anne-baba her ne kadar ayrılık sürecinde de olsalar çocukları konusunda işbirliği ile hareket etmeli ve destek sağlamalıdır. Çocuğun evden ayrılan ebeveyn ile düzenli görüşmesi ve ayrılan ebeveynlerin çocuğun yanında birbirlerini suçlayıcı ifadeler kullanmamaları önemlidir. Bu bilgiler ışığında boşanma sürecinde olan ebeveynlere yönelik eğitimlerin düzenlenmesi ve bu bilgilere ulaşımın el kitapçığı, kamu spotu vb. yollarla kolaylaştırılması, ileriye dönük olarak çocuğun ruh sağlığını derinden etkileyebilecek davranışların önüne geçilmesi açısından oldukça önemlidir.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Mirey Kasuto, Ekipnormarazon Çocuk Genç ve Aile Danışmanlık Merkezi,
İstanbul, Türkiye, mireykasuto@hotmail.com

Z. Deniz Aktan, Işık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye,
deniz.aktan@isikun.edu.tr

Eda Yardımcı, Işık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye,
edayardimci@gmail.com

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

No conflict of interest has been reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding support received.

ORCID

Mirey Kasuto: <http://orcid.org/0000-0003-2756-7261>

Zekeriya Deniz Aktan: <http://orcid.org/0000-0003-2756-7261>

Eda Yardımcı: <http://orcid.org/0000-0003-2756-7261>

KAYNAKÇA

- Amato, P. R. (1993). Children's adjustment to divorce: Theories, hypotheses, and empirical support. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 23-38. doi: 10.2307/352954
- Amato, P. R. ve Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being children: A meta- analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 53(1), 26-46. doi: 10.2307/353132
- Amato, P. R. (1986). Marital conflict, the parent- childrelationship and child-self esteem. *Family Relations*, 35(3), 403-410. doi: 10.2307/584368
- Auersperg, F., Vlasak, T., Ponocny, I., & Barth, A. (2019). Long-term effects of parental divorce on mental health—A meta-analysis. *Journal of Psychiatric Research*, 119, 107-115.
- Aral, N. ve Sağlam, M. (2012). Ebeveynleri boşanma sürecinde olan çocuklar ile ebeveynleri ile birlikte yaşayan çocukların duygularının cinsiyete göre incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 71-88. doi: 10.1501/Asbd_0000000019
- Arifoğlu, B. ve Öz, F. (2008). Boşanmış Aile Çocuklarına Hemşirelik Yaklaşım. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(1), 76-84.
- Çelikoğlu, C. (1997). “Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi”.(Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çetin, F. Ç., Pehlivan Türk, B., Ünal, F., Uslu, R., İşeri, E., & Türkbay, T. (2008). Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı. *İşeri E. Cinsel istismar. 1inci Baskı, Ankara: Hekimler Yayın Birliği*, 470-7.
- Engin, E. C. (2015). “Bir Aile Hekimliği Bölgesinde Kayıtlı 6-18 Yaş Arası Çocuk ve Ergenlerde Görülen Davranış ve Uyum Problemlerinin; Bu Çocuk ve Ergenlerin Ailelerinin Demografik Özellikleri, Tutum ve Davranışlarıyla Olan İlişkinin İncelenmesi”. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Erdim, L. ve Ergün, A. (2016). Boşanmanın ebeveyn ve çocuk üzerindeki etkileri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 78-84. doi: 10.17681/hsp.13621
- Erol N. ve Şimsek Z. (2010). Okul Çağı Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçekleri El Kitabı. Ankara: Metis Yayınları.
- Greenwood, J., Guner, N., Kocharkov, G. ve Santos, C. (2016). Technology and the changing family: A unified model of marriage, divorce, educational attainment, and married female labor-force participation. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 8(1), 1-41. doi: 10.1257/mac.20130156
- Güçray, S. S. (1989). Çocuk Yuvasında Ve Aile Yanında Kalan 9, 10 Ve 11 Yaş Çocuklarının Özsayı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Hammond, J. M. (1979). Children of divorce: A study of self-concept, academic achievement, and attitudes. *The Elementary School Journal*, 80(2), 55-62. doi: 10.1086/461172
- Halpenny, A. M., Greene, S. ve Hogan, D. (2008). Children's perspectives on coping and support following parental separation. *Child Care in Practice*, 14(3), 311-325. doi: 10.1080/13575270802041720
- Hess, R. D. ve Camara, K.A. (1979). Post divorce family relationships as medating factors in consequences of divorce for children. *Journal of Social Issues*, 35(4), 79-95. doi: 10.1111/j.1540-4560.1979.tb00814.x

- Hockenberry, M. J. (2014). Family, social, cultural, and religious influences on child health promotion. *Maternal Child Nursing Care*. (5th ed.) Canada: Elsevier Mosby.
- Hoyt, L. A., Cowen, E. L., Pedro-Carroll, J. L. ve Gillis, L. J. (1990). Anxiety and depression in young children of divorce. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(1), 26-32. doi:10.1207/s15374424jccp1901_4.
- Hurre, T., Junkkari, H. ve Aro, H. (2006). Long-term Psychosocial effects of parental divorce. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256(4), 256-263. doi: 10.1007/s00406-006-0641-y
- Jackson, A. P. (2000). Maternal self-efficacy and children's influence on stress and parenting among single black mothers in poverty. *Journal of Family Issues*, 21(1), 3-16. doi: 10.1177/019251300021001001.
- Janning, M., Laney, J. ve Collins, C. (2010). Spatial and temporal arrangements, parental authority, and young adults' postdivorce experiences. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51(7), 413-427. doi: 10.1080/10502556.2010.504093.
- Kaynar, G. (2016). Boşanma Sürecindeki Kişilerin Baş Etme Becerileri, Bilişsel Çarpıtmalar, Yılmazlık Ve Sosyal Destek Algıları Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli
- Karakuş, S. (2003). Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansımaları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Kahraman, S. (2016). Boşanma sonrasında genç-ebeveyn ilişkilerinin sürdürülmesi ve öğrencinin akademik başarısına etkisi (Afyon ili örneği). (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: a decade review of research. *Journal of the American Academy of Child And Adolescent Psychiatry*, 39(8), 963-73. doi: 10.1097/00004583-200008000-00007
- Kerns, K. A. ve Brumariu, L. E. (2014). "Is insecure parent child attachment a risk factor for the development of anxiety in childhood or adolescence?" *Child Development Perspectives*, 8(1), 12-17. doi:10.1111/cdep.12054.
- Kuyucu, Y. (2007). Boşanmış ailede yetişen ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değerleri arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Lewis, M. E. (2002). *Child and adolescent psychiatry: A comprehensive textbook*. Lippincott Williams & Wilkins Publishers.
- Meriç, B. (2007). Boşanmış Ailedeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- OECD (2016), *Society at a Glance 2016: OECD Social Indicators*, OECD Publishing, Paris, doi: 10.1787/9789264261488-en
- Onur, E. P. (1981). Self-Esteem In Children and It's Antecedents. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161. doi: 10.5455/cap.20130510

- Öztürk, S. (2006). Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Öztürk, M. (2008). 99 Sayfada Boşanmış Ailelerde Çocuk. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Parker, G. ve Roy, K. (2001). Adolescent depression: a review. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 35(5), 572-580. doi:10.1080/0004867010060504
- Powell, B., Hamilton, L., Manago, B. ve Cheng, S. (2016). Implications of changing family forms for children. *Annual Review of Sociology*, 42, 301-322. doi:10.1146/annurev-soc-081715-074444
- Pişkin, M. (1997). Türk ve İngiliz lise öğrencilerinin benlik saygısı yönünden Karşılaştırılması. 3. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Kitabı. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Sancaklı, D. (2014). Boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantıları.(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Statistical Office of the European Communities. (2016). EUROSTAT: Marriage and divorce statistics. Luxembourg: Eurostat.
- Stuart, S. ve Noyes, R. (1999). Attachment and interpersonal communication in somatization. *Psychosomatics*, 40(1), 34-43. doi: 10.1016/S0033-3182(99)71269-7
- Şen, B. (2013). Boşanma süreci ve arabuluculuğu. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması). (Yayımlanmış doktora tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Şentürk Aydın, R. ve Nazlı, S. (2014). Yaşam becerileri psikoeğitim programının boşanmış aile çocuklarının uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 127-153.
- Thomas, D. A. ve Woodside, M. (2011). Resilience in adult children of divorce: A multiple case study. *Marriage & Family Review*, 47(4), 213-234. doi: 10.1080/01494929.2011.586300
- Uşaklı, H. (2013). Eşinden Ayrılmış Annelerin Görüşü Açısından Çocuklarının Sorunları. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 195-208. doi: 10.14230/joiss23
- Uzun, Ç. (2013). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocuklarda depresyon ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Walzack, Y. ve Burns, S. (2004). Boşanma ve Çocuk Üzerinde Etkileri. (İ.Ersevrim, Çev.). İstanbul: Özgür Yayınları(1984).
- Yavuzer, H. (2011). Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. (30. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.

THE EFFECTS OF PARENTS' MARITAL STATUS ON THE CHILDREN'S MENTAL HEALTH

Introduction: Current studies investigating the causes of divorcing have also focused on its effect on the childhood period (Amato & Keith, 1991; Janning, Lany & Collins, 2010; Öngider, 2013). Since parental interaction has crucial effects on the developmental process of children's emotional world (Erdim & Ergün, 2016), parents have to maintain their parental relationship as a mother and father, even though they decided to divorce (Kahraman, 2016). Otherwise a problematic parental bound after divorce may harm to emotional/ developmental processes of children and they may present a considerable amount of negative feelings, behaviors, and thoughts such as lack of confidence, distrust, emotional confusion, fear of abandonment. Moreover; they usually present some signs of anxiety, depression and other childhood mental health problems (Amato, 1986; Halpenny, Greene & Hogan, 2008; Huurre, Junkkari & Aro., 2006; Kelly, 2000; Öngider, 2013). Although there is a great deal of studies that focused on the psychological effect of divorce on children, limited study has analyzed adverse effects of it according to parental marital status (married and divorced families). Therefore, this study aims to analyse the possible effects of parental marital status on children, by focusing on the relationship between various mental health variables such as self-esteem, anxiety/depression, social introversion, somatic complaints, aggressive behaviour against rules, social problems, thought problems and attention problems, social activity, social functioning and school functioning.

Method:

Participants

The sample group for this research comprised the children ranging between the ages of 6-12 years old. The study sample consisted of 134 children and their parents. Participants were divided into two groups according to their parental marital status (66 divorced and 68 married couples with children).

Materials

In order to assess participants' mental health conditions, The Self-Assessment Questionnaire "Youth Self-Report" (YSR) for ages 11-18, The Coopersmith Self-Esteem Inventory and a sociodemographic form were used.

Results: This study aims to compare children's mental health characteristics according to their parental marital status. The Independent Samples t-test was conducted in order to find out whether there is a significant difference between groups concerning mental health variables. Results demonstrated that there were significant differences between groups and subscale of Anxiety/Depression ($p < 0.001$), Social Introversion ($p < 0.01$), Somatic Complaints ($p < .05$), Aggressive Behaviours ($p < 0.001$), Social Problems ($p < 0.001$), Attention Problems ($p < 0.01$), Self-esteem ($p < 0.001$) scores display a significant difference. In other words, these scores were significantly higher for children who has divorced families than children who has married families. Moreover, Social Activity ($p < .05$), Social Functioning ($p < 0.001$) and School Functioning ($p < .01$) scores also display a significant difference between groups, in other words the scores were significantly lower for the children with divorced families than the children with married families. No other significant relationship had found.

Discussion & Conclusion: According to the analysis presented in the literature, a considerable amount of researchers investigated the effect of divorce on childhood period (Aydın 2013; Engin, 2015; Kaynar, 2016; Kerns, 2014; Kuyucu, 2007; Meriç, 2007; Öztürk, 2006; Parker ve Roy, 2001; Sancaklı, 2014; Şen, 2013; Şentürk, 2006; Teber, 2006; ; Uşaklı, 2013; Uzun, 2013), while no other study seems to have investigated these relationships by comparing children in accordance with parental marital status. Therefore, this study aims to analyze whether parental marital status has an effective factor in children's mental health condition by using quantitative research methods. Results showed that there were significant differences between groups from the aspect of Anxiety/Depression, Social Introversion, Somatic Complaints, Aggressive Behaviours, Social Problems, Attention Problems, Self-esteem, Social Activity, Social Functioning, and School Functioning. Moreover, when children with divorced parents display higher levels of Anxiety/Depression, Social Introversion, Somatic Complaints, Aggressive Behaviours, Social Problems, Attention Problems, the other group of children with married family displayed higher levels of Self-esteem, Social Activity, Social Functioning, and School Functioning.

Although studies focusing on problems such as anxiety levels, depression levels, self-esteem levels, school achievements, aggressive behaviors support our findings (Kerns, 2014; Parker & Roy, 2001; Teber, 2006), limited study has been found which focused on the adverse effects of divorce by comparing children's parental marital status. Therefore, in the light of these results, future studies should consider all these features for clarifying the relationship between parental marital status and mental health conditions of children in a more comprehensive manner.